

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра загальноправових дисциплін

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРАВА
НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ»**

студента 2 курсу, 7 м групи
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації «Правове забезпечення
безпеки підприємницької діяльності»

Дургаряна Аргама
Ашотовича

Науковий керівник
доктор юридичних наук,
професор

Ладиченко Віктор
Валерійович

Гарант освітньої програми
кандидат юридичних наук,
професор

Крегул Юрій
Іванович

Київ 2019

З М І С Т

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	6
1.1. Охорона права на підприємницьку діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання.....	6
1.2. Нормативні положення щодо адміністративної охорони права на підприємницьку діяльність.....	13
1.3. Адміністративні проступки та стягнення за їх вчинення у системі забезпечення охорони права на підприємницьку діяльність.....	19
РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	29
2.1. Засоби адміністративно-правового впливу на причини виникнення правопорушень у сфері підприємницької діяльності.....	26
2.2. Посилення функціональних повноважень суб'єктів адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність.....	33
2.3. Удосконалення заходів запобігання порушенню та забезпечення охорони права на підприємницьку діяльність.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми. Регуляторна політика сфери підприємництва в Україні спрямована на забезпечення такого соціально-економічного стану, який передбачатиме усунення правових, економічних та адміністративних перешкод у реалізації прав суб'єктів її здійснення. Адже ст. 42 Конституції України гарантує кожному право на зайняття підприємницькою діяльністю [32], яке, у взаємозв'язку із правом приватної власності фізичних та юридичних осіб, складає правову основу ринкової економіки держави. Встановлення і забезпечення права громадян на підприємницьку діяльність, поряд з іншими їх правами і свободами, є головним обов'язком держави. Саме тому проблеми адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність в Україні стали основою для дослідження у межах даної випускної кваліфікаційної роботи (надалі – ВКР) та мають досліджуватися виключно з позицій недопустимості обмеження обсягу та змісту відповідного конституційного права громадян нашої держави.

Система нормативно-правових актів вітчизняного законодавства про адміністративні правопорушення є невід'ємною, обов'язковою складовою охорони права особи на зайняття підприємницькою діяльністю, а його застосування – необхідною формою використання державного впливу на функціонування господарського ринку й поведінку осіб, які входять до його суб'єктного складу. Однак, на сучасному етапі розвитку української державності законодавство, яке регулює підприємницьку діяльність, ще недостатньо забезпечує поєднання свободи підприємництва і конкуренції з належним захистом прав суб'єктів такої діяльності. Виходячи з викладеного вище, питання адміністративно-правової охорони захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності є особливо актуальним у царині проблематики економіко-правових засад сучасного процесу державотворення.

Теоретичною основою ВКР у царині дослідження різних аспектів адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність в

Україні стали наукові положення, які сформульовані у працях таких відомих вітчизняних дослідників як В.Б. Авер'янов, І.В. Арістова, О. М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І. П. Голосніченко, Є.В. Додін, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Ю.І. Крегул, О.В. Кузьменко, В.В. Ладиченко, Д.М. Лук'янець, Л. А. Савченко, Н.І. Ямненко та інші.

Мета і завдання дослідження. Мета ВКР полягає в тому, щоб на підставі досліджень теоретичних та нормативних положень, визначити функціональний стан правових механізмів захисту права на підприємницьку діяльність, проаналізувати адміністративні проступки що обумовлюють порушення права на підприємницьку діяльність та види стягнень за їх вчинення у системі суспільних відносин, а також надати пропозиції щодо окремих елементів адміністративно-правового регулювання запобігання порушенню права суб'єктів на підприємницьку діяльність.

Виходячи з мети, визначеними для ВКР основними завданнями є:

- з'ясувати поняття та зміст охорони права підприємницької діяльності та права на зайняття нею як об'єкти адміністративно-правового регулювання;
- дослідити нормативно-правові положення щодо адміністративної охорони права на підприємницьку діяльність;
- проаналізувати адміністративні проступки та стягнення за їх вчинення у системі забезпечення охорони права на підприємницьку діяльність;
- визначити та запропонувати засоби адміністративно-правового впливу на причини виникнення правопорушень у сфері підприємницької діяльності у метою удосконалення адміністративно-правового механізму охорони права на підприємницьку діяльність;
- запропонувати шляхи посилення функціональних повноважень суб'єктів адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність;
- сформулювати рекомендації щодо удосконалення заходів запобігання порушенню та забезпечення охорони права на підприємницьку діяльність.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з адміністративно-правовою охороною права на підприємницьку діяльність.

Предметом дослідження є адміністративно-правова охорона права на підприємницьку діяльність в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу даної ВКР склали загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: історико-правовий, формально-логічний, компаративний, статистичні та соціологічні та інші. Комплексне застосування методів дослідження визначається системним підходом, що дає можливість проблеми адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність досліджувати в єдності їх соціального змісту та юридичної форми, здійснювати аналіз елементів складів адміністративного правопорушення та методів адекватної відповіді держави на не правомірну поведінку суб'єктів.

Джерельною базою ВКР становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі адміністративного права; положення міжнародних правових актів, Конституції України, чинних законодавчих та інших нормативно-правових актів, які визначають правові засади здійснення підприємницької діяльності, підстави адміністративної відповідальності за правопорушення у цій сфері.

Новизна результатів та їх практичне значення полягає в тому, що ВКР є авторською спробою дослідженням адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність в Україні, в якому сформульовано важливі для правозастосовної практики положення і висновки, запропоновані автором та можуть бути в подальшому деталізовані у ґрунтовних наукових працях.

Апробація результатів ВКР частково здійснена у науковій статті на тему «Теоретико-правові засади охорони підприємництва в Україні», яка опублікована у науковому збірнику студентських робіт «Правове регулювання підприємницької діяльності» (м. Київ, КНТЕУ, 2019).

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, що поєднують шість підрозділів, загальних висновків та списку використаних джерел (87 найменувань). Повний обсяг роботи становить 59 сторінок, з них обсяг основного тексту – 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

1.1. Охорона права на підприємницьку діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання

У процесі становлення та розвитку ринкової системи господарювання в Україні особливого значення набуває формування та розвиток підприємницької діяльності, оскільки саме підприємництво є двигуном економічного і соціального розвитку суспільства. Підприємницька діяльність дає стимул до високої продуктивності праці, отримання прибутку і зрештою кращого задоволення суспільних потреб. Розвиток підприємництва визначається станом і рівнем ринкових відносин і, насамперед, наявністю необхідних умов для свободи приватного сектора в економіці.

Таким чином, підприємницька діяльність стає невід'ємним атрибутом ринкового господарства. Як зазначає О.В. Когут, з економічної точки зору підприємницька діяльність сприяє залученню великих грошових коштів у різні галузі народного господарства, що сприяє розвитку національної економіки в цілому [26, с. 293]. А Крисоватий висловлює думку, що активні учасники підприємницької діяльності є найбільшими й основними платниками податків [35, с. 29]. О. Ославський відзначає, що соціальний ефект підприємництва, оскільки широка мережа малих і середніх підприємств сприяє створенню чисельних робочих місць [45, с. 44].

У ринковій економіці функції держави та підприємницької діяльності розмежовані. У сфері державного регулювання перебувають загальні умови відтворення, економічне середовище діяльності підприємств, але аж ніяк не сама ця діяльність. На думку В.М. Солом'яного Новітня світова історія не знає жодного прикладу високорозвинутої економіки без ринку, без

підприємництва. Разом із тим немає і не може бути ефективною ринкової економіки без активної регулюючої ролі держави. Головне завдання держави – це всебічне стимулювання активності у сфері виробництва, створення сприятливих умов для підприємництва, а також забезпечення зайнятості населення, соціальна опіка вразливих верств суспільства, тобто забезпечити своїм громадянам гідний рівень життя [80, с.140].

Тому роль держави в суспільно-економічному житті суспільства сьогодні значно посилюється. Це виявляється у розробленні системи нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання ринку, підприємницької діяльності, митних правил, банківської діяльності, цін і заробітної плати, соціального захисту населення.

Таким чином, значна роль у регулюванні підприємницької діяльності належить саме правовому регулюванню, оскільки підприємництво є сферою взаємодії держави з ринком. Правове регулювання підприємницької діяльності, перш за все, здійснюється в цілях забезпечення необхідних зовнішніх умов для її здійснення [3, с. 115]

Так, наприклад, С. Єрмакович зазначає, що регулювання – це «діяльність держави і суспільства, яка здійснюється у процесі підготовки і прийняття норм права, їх реалізації у конкретних відносинах і застосування державного примусу до правопорушників з метою досягнення стабільного правопорядку у суспільстві» [19, с. 30]. Заслуговує також на увагу і думка О. Лавріна про те, що правове регулювання – це цілеспрямований вплив на поведінку людей і суспільних відносин за допомогою правових (юридичних) засобів [36, с. 59].

Для більш повного та якісного розуміння поняття «правове регулювання» необхідно визначити його ознаки. Так деякі автори виділяють такі ознаки правового регулювання: 1) є різновидом соціального регулювання; 2) здійснюється громадянським суспільством або державою; 3) має нормативно-результативний характер – здійснюється за допомогою цілісної системи правових засобів, що забезпечують втілення в життя норм

права для досягнення необхідної мети (результату); 4) має організаційний характер – за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми (в нормах права закріплюється міра можливої або належної поведінки); 5) має цілеспрямований характер – спрямоване на задоволення прав, свобод, законних інтересів суб'єктів права; 6) має конкретний характер – завжди пов'язане з реальними (конкретними) відносинами [5, с. 82].

У межах проблематики дослідження у даній ВКР слід зауважити, що велике значення у регулюванні підприємницької діяльності має адміністративно-правове регулювання. Переходячи до розгляду адміністративно-правового регулювання та враховуючи предмет і методи галузі адміністративного права, відзначимо, що адміністративно-правове регулювання є спеціально-юридичним механізмом впливу адміністративного права на поведінку і діяльність його суб'єктів та об'єктів.

Слід погодитися з думкою О.В. Клима, який зазначає, що внаслідок адміністративно-правової регламентації формується юридична основа, визначаються зафіксовані в правових веліннях орієнтири для організації діяльності учасників адміністративно-правових відносин на досягнення фактичних завдань адміністративного права [24, с. 21–22].

До сфери адміністративно-правового регулювання входять відносини, які відображають: 1) індивідуальні публічні потреби фізичних і юридичних осіб; 2) третіх осіб, права та свободи яких порушуються першими; 3) загальний публічний інтерес держави й Українського народу в цілому, які реалізують імперативно-владну компетенцію публічної адміністрації та взаємні публічні інтереси всіх невіддільних учасників адміністративно-правових відносин, кожний з яких має йти на певний утинок своїх інтересів задля задоволення інтересів іншого, які потребують дотримання певних установлених державою в адміністративно-правових нормах правил [8, с. 68].

Серед інших відмінних наукових позицій доцільно проілюструвати думку Я.В. Лазура, який відзначає, що адміністративно-правове регулювання

– це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави. Також за допомогою адміністративно-правового регулювання відносини між суб'єктами адміністративного права набувають правової форми [37, с. 202].

У свою чергу І. О. Федоров стверджує, що адміністративно-правове регулювання – це діяльність, яка складається із послідовно змінюючих одне одного в певному порядку дій. Регулювання здійснюється за певною процедурою, яка розглядається як форма щодо змісту цієї діяльності. Від того, наскільки чіткою є процедура і наскільки точно її дотримуються, здебільшого залежить зміст рішень, прийнятих органами адміністративно-правового регулювання [82, с. 54].

Проведені дослідження у межах формування даної ВКР показують, що найбільш точно визначення адміністративно-правового регулювання надає І. Л. Бородін, який вважає, що адміністративно-правове регулювання – це особливий вид правового регулювання, специфічність якого визначається об'єктом впливу, тобто відносинами, що регулюються адміністративним правом, зумовлені особливостями його норм. Особливістю адміністративного права, на відміну від інших галузей права, є те, що воно часто регулює порядок застосування норм інших галузей права, зокрема конституційного [7, с. 92].

Таким чином, адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності – це сукупність правових засобів, а також процесів і станів, які настають у вольових суспільних відносинах, що стосуються підприємницької діяльності, в результаті впливу на них адміністративно-правових норм. Як і будь-який інший вид правового регулювання, адміністративно-правове регулювання також має свої об'єкти, на які спрямовано цей регулюючий вплив. М.В. Ковальова характеризує поняття об'єкта – як предмета, явища, на яке спрямована певна діяльність людини [25, с. 20].

Об'єктом адміністративно-правових відносин є поведінка учасників управлінських відносин (дії, утримання від дій). Адміністративне право має велику кількість об'єктів, до яких також належить і підприємницька діяльність. Що ж стосується регулювання підприємництва, то зауважимо, що процес адміністративно-правового регулювання підприємництва в історії незалежної України був започаткований із прийняттям перших, так званих «підприємницьких» законів: «Про підприємство», «Про власність», «Про підприємства в Україні» (не чинні), в Україні остаточно було оголошено перехід до нового соціально-економічного курсу ринкових перетворень, де підприємцям відводилася почесна та видатна роль [14, с. 62].

Отже, адміністративно-правове регулювання повинне бути спрямоване, перш за все, на створення сприятливих зовнішніх умов для здійснення підприємницької діяльності. Завдання державних органів полягає у встановленні загальних для всіх учасників такої діяльності умов з метою забезпечення її суспільної ефективності та в нагляді за дотриманням цього режиму. Важливу роль в такому регулюванні охорони підприємницької діяльності відіграють такі засоби як: державна реєстрація, державне замовлення, стандартизація та сертифікація ліцензування, квотування та ін.

Звернемо більш детальну увагу на основні елементи правового механізму охорони права на підприємницьку діяльність. У першу чергу, державна реєстрація є обов'язковою передумовою початку здійснення господарської діяльності. Відсутність державної реєстрації викликає притягнення відповідних посадових осіб до адміністративної (ст. 164 Кодексу про адміністративні правопорушення [28]) та в певних випадках до кримінальної (ст. 201 Кримінального кодексу) відповідальності [33, с.116].

Також зазначимо, що: 1) державне замовлення – це узаконений доступ компаній до заздалегідь сплачених за рахунок бюджету результатів досягнень науки і техніки [10, с. 207]; 2) стандартизація та сертифікація – це необхідні заходи, які пов'язані з встановленням мінімальних вимог до певних небезпечних засобів, зокрема: а) стандартизація – діяльність, що полягає в

установленні положень для загального та неодноразового використання щоднявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [10, с. 211]; сертифікація – діяльність уповноважених органів із підтвердження відповідності товару обов'язковим вимогам стандарту і видачі документа відповідності [10, с. 207].

Зауважимо, що застосування окремих видів засобів державного регулювання, а саме умов, обсяги, господарської діяльності, визначаються Господарським кодексом України (надалі – ГК України) [15], законами України [49; 60; 64; 65; 70; 72], а також програмами економічного і соціального розвитку [50; 53; 56; 57].

Встановлення та скасування пільг і переваг у господарській діяльності здійснюються відповідно до ГК України [15] та інших, у тому числі, зазначених вище законів. Важливу роль в адміністративно-правовому регулюванні охорони підприємництва відіграє ліцензування підприємницької діяльності. У Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності» відзначено, що ліцензування – видача, переоформлення та анулювання ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування [70].

Охоронні заходи права на підприємницьку діяльність можуть забезпечуватись нормативно-правовими актами шляхом певних обмежень, а саме шляхом здійснення квотування підприємницької діяльності на підставі ст. 14 ГК України [70]. Порядок квотування виробництва та (або) обігу, а також розподілу квот встановлюється КМ України відповідно до закону.

На нашу думку, адміністративно-правове регулювання засобів охорони підприємницької діяльності опосередковується чотирма основними напрямками, яким відповідають відповідні правові блоки: 1) забезпечення легалізації діяльності підприємців, які відкривають власну діяльність та управління відокремленим майном, організацію роботи (у разі, якщо вони

мають працівників); 2) регулювання вертикальних відносин між суб'єктами підприємницької діяльності та органами публічної влади; 3) забезпечення відносин по діагоналі між підприємцем з банками та іншими фінансово-кредитними установами щодо залучення додаткових коштів; 4) регулювання відносин підприємців з іншими учасниками господарських відносин, тобто горизонтальні відносини зі своїми партнерами по економічній діяльності.

Отже, адміністративно-правове регулювання охорони права на підприємницьку діяльність має велике значення для держави. Адже підприємництво, як і ринкова економіка, не має природженого імунітету проти монополізму, інфляції та спадів ділової активності. Якщо держава залишається байдужою, ці процеси починають прогресувати, завдаючи чималих економічних і соціальних збитків. Суб'єкти підприємництва також не можуть самостійно вирішувати складні регіональні проблеми, що виникають під впливом історичних, національних, демографічних та інших неринкових факторів. Для їх вирішення потрібне втручання держави, її відповідна регіональна політика.

Таким чином, без втручання держави, без державного регулювання підприємництво ніколи не зможе зробити виробництво та інші види діяльності економічно безпечними, гарантувати реалізацію соціально-економічних прав людини. Незважаючи на досить розгалужену структуру, система заходів державного регулювання безпеки підприємницької діяльності має декларативний характер. Реалізація різних програм державної підтримки в цьому напрямі не спирається на реальні механізми, а обмежується вирішенням окремих поточних завдань. Відсутність стратегії розвитку підприємництва знижує дієвість багатьох захисних бар'єрів, наявних у нормативно-правових актах України.

1.2. Нормативні положення щодо адміністративної охорони права на підприємницьку діяльність

Визначення поняття та змісту державної політики щодо підприємництва, створення механізмів впливу на формування ефективного підприємницького середовища, а також дієвої системи охорони підприємництва, зокрема засобами адміністративного права, є завданнями, що потребують першочергового вирішення у сучасних умовах в Україні.

Закріплення права на підприємницьку діяльність є головним і необхідним для її здійснення. Відповідно до ч. 1 ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [32]. Основний Закон закріплює можливість особи здійснювати підприємницьку діяльність, яка базується на об'єктивних закономірностях ринкової економіки.

Взявши до уваги положення ГК України [15] зазначимо, що під підприємницькою діяльністю як об'єктом адміністративно-правового регулювання, слід розуми складну систему суспільних відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією компетентними органами держави функцій і повноважень щодо забезпечення можливості здійснення суб'єктами господарювання самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик діяльності по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку.

Посилаючись на новітні наукові надбання Р.С. Мельника та В.М. Бевзенка зазначмо, що поняття «адміністративно-правовий режим підприємницької діяльності», як форми нормативно-правового регулювання, яка базується на комплексі юридичних і організаційних процедур та адміністративно-правових засобів, яка визначає міру можливої і належної поведінки суб'єктів підприємницької діяльності й суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у зазначеній сфері [42, с. 112].

Звертаємо увагу на наукову позицію В.М. Бевзенка, який визначає підприємницьку діяльність як самостійну, ініціативну, інноваційну, професійну,

систематичну діяльність, яка здійснюється суб'єктами підприємництва, з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку на власний ризик, без порушення прав і законних інтересів інших осіб, та відповідальністю за результати такої діяльності [6, с. 108].

Виходячи з цього та посилаючись на результати власних наукових досліджень, визначимо основні напрями адміністративно-правового (нормативного) регулювання охорони права на підприємницьку діяльність як керівної та регуляторної діяльності держави щодо нормативно-правового забезпечення: 1) особливого виду господарської діяльності у державі, що вимагає специфічного типу господарської поведінки; 2) самостійної підприємницької діяльності, яка передбачає свободу суб'єктів цієї діяльності; 3) господарської діяльності, яка передбачає організацію та управління господарським процесом незалежно від виду і сфери підприємництва; 4) здійснення суб'єктами державної реєстрації в порядку, встановленому законом; 5) спрямування на досягнення комерційного успіху – одержання прибутку.

У межах проблематики дослідження за даною ВКР слід охарактеризувати позицію В.В. Гальченко, який наголошує, що підприємницька діяльність – це безпосередня або опосередкована, самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність. При цьому безпосередня підприємницька діяльність – це діяльність, що здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими у встановленому законом порядку. А опосередкована – це підприємницька діяльність, що здійснюється фізичними особами через належні їм на праві приватної власності юридичні особи [11, с. 26].

У результаті проведеного дослідження, автором встановлено, що адміністративно-правова охорона права на підприємницьку діяльність полягає у тому, що держава гарантує всім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права і створює рівні можливості для доступу до матеріальних фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів. Результатом зазначеної вище правової охорони також є свобода підприємницької діяльності яка виявляється, насамперед, у праві

суб'єкта підприємництва на свій ризик обирати спосіб та засоби здійснення ним підприємницької діяльності і самостійно відповідати за результати своїх дій.

Відповідно до ст. 43 ГК України [15] підприємці мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Свобода підприємницької діяльності розкривається через її принципи, закріплені у ст. 44 ГК України [15]. Зокрема, підприємництво здійснюється на основі: 1) вільного вибору підприємцем видів діяльності; 2) самостійного формування підприємцем програми діяльності; 3) вибору постачальників і споживачів продукції; 4) залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом; 5) встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону; 6) вільного найму підприємцем працівників; 7) комерційного розрахунку та власного комерційного ризику; 8) вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом; 9) самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності та використання частки валютної виручки на свій розсуд тощо.

Право громадян на підприємницьку діяльність та реалізація даного права забезпечують виконання ряду важливих соціальних функцій: 1) підприємництво громадян – один з найважливіших каналів докорінної трансформації нашого суспільства, його соціально-економічного ладу на началах ринкової економіки, розвитку господарської ініціативи самих членів суспільства; 2) воно є могутнім важелем формування громадянського суспільства; 3) підприємництво сприяє підвищенню трудової зайнятості населення, що набуває особливе значення в умовах переходу до ринку та звільнення значної кількості осіб з сфери виробництва, заснованого на державній власності; 4) сприяє більш повному задоволенню потреб громадян у товарах масового попиту та послугах; 5) призводить до підвищення матеріального добробуту осіб, які займаються даною діяльністю, розвитку матеріального потенціалу суспільства; 6) сприяє утворенню необхідної економічної та соціально-психологічної бази для боротьби з тіньовою економікою; 7) сприяє боротьбі з монополізмом у господарській діяльності,

розвиткові конкуренції суспільному виробництву; 8) утворює умови для надходження до бюджету за рахунок податків додаткових коштів, значна частина яких зараз все ще залишається у тіньовій економіці [41, с. 64–65].

Таким чином, право громадян на підприємницьку діяльність, його гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави в цій сфері. Юридично і політично держава відповідає перед громадянами та юридичними особами приватного права за свою діяльність у сфері підприємництва. Встановлення і забезпечення права громадян на підприємницьку діяльність, поряд з іншими їх правами і свободами, є головним обов'язком держави.

За нормативною суттю охорона права на підприємницьку діяльність – це визнані Конституцією та законами України можливості певної поведінки людини і громадянина в сфері виробництва з метою одержання прибутку.

Як і саме це право, його реалізація є явищем складним, багатогранним, а тому служить об'єктом міжгалузевого правового регулювання. Відповідні положення щодо реалізації цього права містяться в Конституції України [32], Цивільному кодексі України [84], ГК України [15] та в багатьох інших нормативно-правових актах [48–72]. Оскільки в Україні як правовій державі, розпочалися реформи, спрямовані на відродження підприємницької діяльності, починаючи з моменту здобуття нею незалежності в 1991 році, то звернемо увагу на нормативно-правові акти, які визначають адміністративно-правові засади охорони права на підприємницьку діяльність також за цей період.

Розвиток приватного підприємництва на правовій основі в Україні розпочався з прийняття Законів «Про власність», «Про підприємство», «Про підприємства в Україні», «Про господарські товариства», «Про селянське (фермерське) господарство», «Про колективні сільськогосподарські підприємства», «Про державну підтримку малого підприємництва», «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» та ряду інших законодавчих актів [43].

На нашу думку, юридичне закріплення адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність підприємництва відбулося з 01.01.2004 р.

після набуття чинності ГК України) [15]. Прийняття даного нормативно-правового акту, відповідно до вимог Конституції України, здійснено з метою забезпечення зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвитку підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальної спрямованості утвердження господарського порядку в економічній системі України, сприяння її гармонізації з іншими економічними системами.

Досліджуючи у межах даної ВКР розвиток підприємницьких відносин в Україні, слід зазначити, що з 1991 р. по 2019 рік в Україні активно проводиться робота з підготовки та прийняття основних нормативних актів, покликаних врегулювати існуючі підприємницькі відносини. За цей період були прийняті базові нормативні акти, а саме: Закони України «Про цінні папери і фондовий ринок» [58], «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про господарські товариства» [56], «Про інвестиційну діяльність» [43], «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [65], «Про ліцензування видів господарської діяльності» [70], «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [64] тощо.

У межах даної ВКР звернемо окрему увагу на Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», який визначає основні охоронні засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності як напряму державної політики, спрямованої на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності [67].

Слід зазначити, що вектори розвитку нормативно-правового регулювання права на підприємницьку діяльність в Україні залежить також від політичного устрою, державно-правового регулювання приватної власності і ринкових

відносин, створення ефективних спеціальних державно-правових механізмів регулювання відносин, які складаються у цій сфері. З огляду на те, що право на заняття підприємницькою діяльністю вперше закріплено нормами Конституції України у 1996 р. (ст.42), необхідним є подальше удосконалення існуючої нормативно-правової системи у царині даних суспільно-політичних відносин.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що право на зайняття підприємницькою діяльністю в Україні є невідчужуваним і непорушним та охороняється державою. Тобто, встановлення і забезпечення права громадян на підприємницьку діяльність, поряд з іншими їх правами і свободами, є головним обов'язком держави. Гострота соціально-політичної спрямованості посягань на право на підприємницьку діяльність, практика застосування діючих правових норм ставить перед наукою нові завдання, вирішення яких неможливе без історичного переосмислення та аналізу розвитку законодавства про охорону названого права. Витоки законодавства, що передбачає адміністративно-правову охорону права на підприємницьку діяльність, доречно пов'язувати з виникненням та розвитком держави і права. Уперше право на заняття підприємницькою діяльністю закріплено нормами Конституції України.

Підвищення ефективності вітчизняного правового регулювання адміністративно-правової охорони права суб'єкта на зайняття підприємницькою діяльністю обумовлює удосконалення регуляторної діяльності як дій держави, спрямованих на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, яка здійснюється регуляторними органами, України. Проаналізований загальний стан системи адміністративно-правового забезпечення охорони права на підприємницьку діяльність слід визнати задовільним, однак необхідно спрямувати законотворчу діяльність державних органів на забезпечення удосконалення регуляторних актів у царині охорони підприємництва.

1.3. Адміністративні проступки та стягнення за їх вчинення у системі забезпечення охорони права на підприємницьку діяльність

Питання дослідження сутності і змісту адміністративних правопорушень та стягнень за їх вчинення відносяться до пріоритетних у науці сучасній адміністративного права. Це обумовлюється суто практичними завданнями розвитку національного законодавства і подальшим удосконаленням державотворчої діяльності, зокрема і у сфері охорони права на підприємницьку діяльність.

Відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП) адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [28]. З огляду на зміст правових норм глави 12 КУпАП «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, в галузі фінансів і підприємницької діяльності» у ній згруповані адміністративні проступки, які посягають різноманітні об'єкти правової охорони, у тому числі і на права громадян [28].

У теорії адміністративного права вітчизняні науковці виділяють наступні ознаки адміністративного проступку: дія або бездіяльність; суспільно небезпечне діяння; протиправне діяння; винна дія або бездіяльність; за це діяння передбачено той чи інший вид стягнення. [2, с. 44].

Конкретизуючи зміст аналізу досліджуваної проблематики у межах ВКР слід зазначити, що право на зайняття підприємницькою діяльністю частково охороняється наступними нормами КУпАП: ст. 164-3 «Недобросовісна конкуренція», ст. 166-1 «Зловживання монопольним становищем на ринку», ст. 166-2 «Неправомірні угоди між підприємцями», ст. 166-3 «Дискримінація підприємців органами влади і управління», ст.166-10 «Порушення порядку видачі документа дозвільного характеру», ст. 166-11 «Порушення законодавства

про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», ст. 166-12 «Порушення законодавства про ліцензування видів господарської діяльності» [28].

З огляду на зміст права особи на зайняття підприємницькою діяльністю можна констатувати мінімально належний рівень його охорони нормами КУпАП. Проте, викликає заперечення віднесення названих проступків до числа тих, які посягають на відносини у сфері підприємницькою діяльності. Крім того, відповідальності підлягають лише суб'єкти підприємницької діяльності, які порушують існуючий порядок зайняття такою діяльністю.

Зміст диспозицій ст. 164-3, ст. 166-1, ст. 166-2, ст. 166-3, ст. 166-10, ст. 166-11, ст. 166-12 КУпАП [28] свідчить, що у випадку вчинення діянь, передбачених названими нормами, шкоди зазнає, насамперед, проголошене Конституцією України право кожного на зайняття підприємницькою діяльністю, змістом якого є визнана та гарантована Конституцією і законами України можливість людини й громадянина самостійно, ініціативно, систематично, на власний ризик діяти у сфері виробництва, розподілу, обміну, надання послуг, зайняття торгівлею та використання матеріальних благ з метою одержання прибутку.

До таких діянь належать згідно КУпАП:

- незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імен (ч. 1 ст. 164-3);
- умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця (ч. 2 ст. 164-3),
- отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця (ч. 3, ст. 164-3);
- нав'язування таких умов договору, які ставлять контрагентів в нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, в тому числі нав'язування товару, не потрібного контрагенту, обмеження або

припинення виробництва тощо (ст. 166-1);

- укладення угод, спрямованих на встановлення монопольних цін, знижок, надбавок, націнок, розподіл ринків за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи закупівель або за колом споживачів чи за іншими ознаками з метою їх монополізації, усунення з ринку або обмеження доступу на нього підприємців (ст. 166-2);

- заборона створення нових підприємств чи інших організаційних форм підприємництва в будь-якій сфері діяльності, а також встановлення обмежень на здійснення окремих видів діяльності, примушування підприємців до вступу в асоціації, концерни, міжгалузеві, регіональні та інші об'єднання підприємств, надання окремим підприємцям податкових та інших пільг, які ставлять їх у привілейоване становище щодо інших підприємців, що призводить до монополізації ринку певного товару тощо (ст. 166-3 КУпАП),

- порушення порядку видачі дозвільного документа (ч. 1 ст. 166-10);

- неповідомлення або несвоєчасне повідомлення дозвільним органом або адміністратором суб'єкта господарювання про прийняття рішення про відмову у видачі такого документа у строк, встановлений законом (ч. 2 ст. 166-10);

- порушення строків прийняття дозвільним органом рішення про видачу документа дозвільного характеру, неповідомлення адміністратором суб'єкта господарювання про одержання від дозвільних органів відповідних документів у строк, встановлений законом(ч. 3 ст. 166-10);

- дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені посадовою особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення (ч. 1 ст. 166-10);

- безпідставна відмова дозвільним органом суб'єкту господарювання у видачі документа дозвільного характеру (ч. 1 ст. 166-10),

- порушення встановлених законом строків для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця чи видачі свідоцтва про державну реєстрацію, вимагання не передбачених законом документів для проведення державної реєстрації (ст. 166-11);

- порушення встановлених законом строків для повідомлення про прийняття рішення про видачу, відмову у видачі ліцензії або її копії, про залишення заяви про видачу ліцензії або її копії без розгляду; порушення встановлених законом строків складання актів перевірок щодо дотримання вимог законодавства з питань ліцензування тощо(ст. 166-12) [28].

Слід зазначити, що порушення права на підприємницьку діяльність поділяються на загальні (вік і осудність – ст. ст. 12 і 20 КУпАП) і спеціальні (статус посадової особи – ст. 14 КУпАП) [28]. Загальні ознаки в даному випадку не мають жодних особливостей щодо їх встановлення на момент вчинення протиправного діяння. Спеціальна ознака суб'єкта адміністративного проступку вказує на особливості правового становища особи і дозволяє диференціювати відповідальність різних категорій осіб, забезпечуючи тим самим справедливу правову оцінку вчиненого діяння. Спеціальні ознаки стосуються можливості обмежити (незаконно) право на особи на підприємницьку діяльність при виконанні своїх посадових обов'язків.

Вчинення порушення права на підприємницьку діяльність може відбуватися як умисно, так і з необережності. При цьому З.С. Варналій підкреслює, що даний проступок за своїм складом є формальним і в ньому не описується така ознака як настання шкідливих наслідків, важливе для з'ясування виду умислу – бажала особа чи передбачала, прямо не бажаючи, але свідомо допускаючи їх настання [4, с. 44]. Тобто досліджуваний проступок визнається необережним, якщо особа передбачала настання шкідливих наслідків свого діяння, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити [13, с. 21].

З огляду на тему нашої ВКР, при розгляді інституту адміністративних стягнень за порушення у сфері підприємницької діяльності як елементу державного примусу, тобто міри реагування держави на прояви неправомірної поведінки у зазначеній сфері суспільно-економічної діяльності, головна увага має бути зосереджена на публічно-правовому примусі, який завжди пов'язує з владою, котра є неодмінним атрибутом держави.

Зазначимо, що державний примус: 1) здійснюється від імені держави її органами; 2) має легітимний характер; 3) застосовується до конкретних суб'єктів права; 4) є зовнішнім впливом на суб'єкта з метою змусити його виконувати правові приписи, здійснити виховний вплив на порушника і оточуючих; 5) здійснюється за посередництва спеціальних актів застосування права. Державний примус застосовується для забезпечення виконання норм права і разом з тим – на підставі норм права, зокрема, передбачених у них санкцій.

Юридична відповідальність належить до найпоширеніших в українській правовій системі засобів державного примусу і полягає у реалізації санкції правової норми. За своїм характером така відповідальність є наслідком протиправного, винного, суспільно шкідливого діяння; супроводжується державним осудом винної особи; пов'язана з покладенням на винну у вчиненні правопорушення особу невинних для неї наслідків матеріального чи іншого характеру; є додатковим обов'язком, що його має виконати правопорушник; реалізується у відповідних процесуальних формах [9. с. 214].

Як відомо, адміністративний примус реалізується через специфічні примусові заходи, серед яких важливе місце посідають адміністративно-правові санкції, які будучи негативною реакцією держави на порушення правової норми полягають у різних примусових заходах. Окремі з них, носять, превентивний, попереджувальний характер, а більша частина передбачає застосування особливих санкцій – адміністративних стягнень.

Згідно ст. 23 КУпАП адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [28].

Реалізація права на зайняття підприємницькою діяльністю, відповідно до існуючих засобів правового регулювання, відбувається у трьох основних формах: 1) використання суб'єктивного права; 2) виконання обов'язків; 3) дотримання

заборон, тобто утримання від певних дій, які законодавче заборонені, або їх заборона логічно випливає зі змісту правової норми [160, с. 327].

Таким чином, невиконання або порушення встановлених заборон не обмежує підстави для застосування адміністративного стягнення. Так, ст. 166-11 КУпАП передбачено накладення адміністративних стягнень за порушення встановлених законом строків для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи-підприємця чи видачі свідоцтва про державну реєстрацію, вимагання не передбачених законом документів для проведення державної реєстрації [28]. Очевидно, що коло підстав для застосування адміністративних стягнень набагато ширше і не обмежується невиконанням чи порушенням заборон, і поширюється на випадки неналежного виконання законодавчо визначених обов'язків.

Санкцію, за висловом Р.А. Усенка можна віднести до родової групи адміністративних стягнень [81, с.14], якщо вона відповідає сукупності таких вимог: а) застосовується для захисту адміністративних правовідносин, тобто правовідносин, що охороняються нормами адміністративного права; б) застосовується органами, наділеними адміністративно-юрисдикційними повноваженнями; в) має каральний характер [4, с. 58].

Отже, погоджуємося з позицією О.О. Дудорова про те, що адміністративне стягнення, будучи складовим елементом змісту інституту адміністративної відповідальності є відплатою за порушення закону, визначеною у санкції норми, що застосовується у встановленому законом порядку до особи, яка вчинила адміністративний проступок [18, с. 159].

Звернемо увагу на той факт, що у ст. 24 КУпАП встановлено види адміністративних стягнень, а у ч. 3 ст. 24 КУпАП зазначено, що законодавчими актами України може бути встановлено і інші, крім указаних у цій статті, види адміністративних стягнень. За правопорушення у сфері реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю чинним КУпАП передбачено лише один вид адміністративного стягнення – штраф. [28].

На нашу думку, виховна мета адміністративного штрафу передбачає настання позитивних змін у поведінці правопорушника у сфері підприємництва, яка, будучи зовнішнім проявом його діяльності залежить від безпосереднього або опосередкованого впливу штрафу (процесу його застосування) на психіку індивіда. Отже, будучи за своєю суттю державним примусом, адміністративний штраф є зовнішнім спонукальним засобом майнового, та психологічного впливу. Загально превентивний аспект адміністративного штрафу полягає, на думку В.К. Колпакова у: потенційній загрозі застосування адміністративного стягнення взагалі, яка забезпечується діяльністю органів адміністративно-штрафної юрисдикції. [30, с. 91].

Як висновок до даного підрозділу ВКР слід зазначити, що за порушення законодавства у сфері підприємницької діяльності до суб'єкта правопорушення застосовується адміністративного стягнення, зокрема у вигляді адміністративного штрафу. Поряд із загальними рисами штрафної (каральної) санкції, штрафу притаманні й певні специфічні властивості: множинність органів адміністративно-штрафної юрисдикції, універсальність суб'єктів, щодо яких може застосовуватися адміністративний штраф, порівняно невеликі його розміри, уніфікована методика нарахування, спрощена процедура застосування та деякі інші, що обумовлюють його значний виховний, превентивний та каральний потенціал й особливе місце в системі юридичних штрафних санкцій, передбачених законодавством України.

Підставою для застосування штрафу є порушення права на зайняття підприємницькою діяльністю, тобто діяння, що полягають у невиконанні або неналежному виконанні правових норм, які регулюють відносини у сфері правової охорони підприємництва. Виходячи з викладеного вище, доцільно узагальнити авторську позицію про те, застосування адміністративної відповідальності у сфері підприємництва, будучи універсальним адміністративним стягненням, є однією із правових гарантій адміністративно-правової охорони права на зайняття підприємницькою діяльністю в Україні.

РОЗДІЛ 2

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

2.1. Засоби адміністративно-правового впливу на причини виникнення правопорушень у сфері підприємницької діяльності

Ефективність удосконалення механізмів адміністративно-правового регулювання охоронних відносин у сфері підприємницької діяльності у значній мірі залежить від ступеня дослідження причинно-наслідкових зв'язків вчинення протиправних діянь у досліджуваній сфері суспільно-економічних відносин. Адже, правопорушення, як і їх причини, історично мінливі та різні не лише у кожній соціально-економічній формації, але навіть часом у різних регіонах держави. Неоднозначність у розумінні причин правопорушень пояснюється різноманітністю досліджуваних явищ, складністю взаємозв'язків між ними, особливостями суб'єктного складу та неможливістю забезпечення адміністративно-правової протидії таким порушенням, шляхом їх мінімізації.

Зазначимо, що процес детермінації, як категорія, що характеризує залежність одних явищ, процесів і станів від інших та свідчить про зв'язок між речами та явищами, містить такі елементи: 1) умови; 2) діяльність (причина); 3) дія (наслідок, результат). Перші складають сукупність тих безпосередніх чинників (факторів), від наявності яких залежать виникнення, існування, зміна або зникнення цього явища. Те чи інше явище виникає там і тоді, де й коли визріли відповідні передумови, й існує тому, що є певні умови, які самі собою не можуть перетворитися в нову дійсність (наслідок), а лише роблять її можливою. Умови пасивні вживаються як матеріал для предмета і входять у зміст предмета, відповідають цьому змістові і вже містять в собі його визначення [7, с. 68].

Причини і умови, що сприяють вчиненню правопорушень, є тими соціальними явищами, котрі взяті у бінарному зв'язку, породжують і відтворюють правопорушення як свої закономірні наслідки. Аналіз чинного законодавства України про адміністративні правопорушення дозволяє стверджувати, що такими обставинами є – несприятливі умови формування особистості особи, щодо якої здійснюється адміністративне провадження, які призвели до виникнення у неї антигромадських поглядів, навичок, звичок; обставини її життя перед вчиненням правопорушення, під впливом яких виникла рішучість вчинити правопорушення; конкретні недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій, посадових осіб, інших громадян, які (недоліки) полегшили вчинення правопорушення і настання шкоди.

Таким чином причини й умови, які сприяли вчиненню правопорушення, умовно можна поділити на дві групи:

- 1) обставини, які пов'язані безпосередньо з особою, що вчинила правопорушення (несприятливі умови формування особистості, обстановка в сім'ї тощо);
- 2) обставини, які існують незалежно від особи, яка вчинила правопорушення (неналежний облік товарно-матеріальних цінностей, неналежний контроль за виконанням розпоряджень тощо).

Обставини першої групи можуть бути з'ясовані лише після виявлення особи, яка вчинила правопорушення; обставини ж другої групи встановлюються вже при наявності події правопорушення. Відповідно до вимог ст. 286 КУпАП [28] певні обставини набувають правового значення саме завдяки тому, що обумовлюють правопорушення, сприяють його вчиненню і внаслідок цього служать підставою для внесення подання, винесення окремої ухвали (постанови), вирішення питання про заходи профілактики [47, с. 67]. Це різні порушення моральних, правових, технічних норм, недоліки в діяльності організацій, посадових осіб і громадян, які можуть бути усунуті на виконання подань і окремих ухвал. Тобто, маються на увазі обставини, які процесуально існують незалежно від самого правопорушення і створюють окрему групу не

передбачених адміністративним і кримінальним законом причин й умов правопорушення.

Кожне правопорушення має одну причину – дію (бездіяльність) особи, що завдала шкоди об'єкту (об'єктам) адміністративно-правової охорони, і низку об'єктивних та суб'єктивних чинників, які були його умовами. Жодна з цих умов, і навіть, всі вони разом узяті, самі по собі безпосередньо не породжують правопорушення, а тільки зумовлюють його, а, звідси визначають його характер.

Досліджуючи у межах даної ВКР поширення та існування порушень права на підприємницьку діяльність варто керуватись саме таким тлумаченням причинності в юридичній науці та вести мову не про причини, умови правопорушень, а про чинники, які їх детермінують.

В умовах системної перебудови економіки України у напрямку її адаптації до ринкових відносин, в яких має домінувати соціальна орієнтація, об'єктивно необхідним є створення механізмів, які б стимулювали суб'єктів господарювання нарощувати обсяги та підвищувати ефективність виробництва, оновлювати виробничу матеріально-технічну базу. Але реалії формування підприємницького ресурсу в українській економіці свідчать, що цей процес натрапляє на ряд істотних перешкод: 1) реформи, що проводяться, не завжди відповідають рівневі розвитку підприємництва; 2) унаслідок домінування умов трансформаційних процесів в економіці відбувається надмірне збільшення невизначеності підприємницької діяльності; 3) недосконалість інституційного середовища підприємництва призводить до негативного обмеження свободи підприємницької діяльності.

Сучасні дослідники проблем правового регулювання підприємницької діяльності, зокрема Д.М. Лук'янець, серед недоліків нормативно-правового характеру виділяють наступні: 1) неузгоджених актів різних суб'єктів управління унеможливорює запровадження оптимальних організаційно-правових засобів та механізмів, а також зумовлює наявність колізій і дублювання, і, як наслідок, неякісність та неефективність законодавства, що регулює підприємництво; 2) численні зміни і доповнення у законодавстві (особливо у галузі оподаткування)

спричиняють його нестабільність; 3) переважаюча кількість підзаконних регуляторних актів призводить до нівелювання регуляторного впливу законів та розпорошення їх дієвості у підзаконних нормативно-правових актах. Динаміка зростання масиву регуляторних актів, передусім відомчих, свідчить про відсутність єдиного науково обґрунтованого підходу до організаційно-правових засад регулювання підприємництва [39, с.11].

Нестабільність законодавства зумовлена численними доповненнями та змінами існуючих нормативно-правових актів, призводить до ускладнення та заплутаності у реалізації суб'єктами підприємництва вимог органів державно-владних повноважень. За таких умов суб'єкти підприємництва знаходяться в критичному становищі, оскільки не можуть відстежувати всі зміни чинного законодавства.

До головних проблем, які на сьогодні перешкоджають зміцненню економічної безпеки та свідченням системних порушень права та зайняття підприємницькою діяльністю в Україні, належить наявність випадків так званого «рейдерства» – поглинання підприємства поза волею його власника. Основними причинами, що зумовлюють поширення рейдерства в Україні є: слабкість правової системи; недосконалість судової влади; корумпованість органів влади; відсутність державних інститутів, які б ефективно захищали права власника; низький рівень правової культури; правовий нігілізм як у суб'єктів господарювання, так і представників органів влади. Слід знати, що найчастіше потерпілими від рейдерства є ті, які ведуть свій бізнес не зовсім за правилами, внаслідок чого бояться звертатися до правоохоронних органів. Отже, прозорість і ефективність діяльності суб'єктів господарювання можуть зробити підприємство фактично невразливим до рейдерів.

Оскільки, зміна власника об'єкта відбувається найчастіше за рішенням суду, а притягнути до відповідальності суддю, який ухвалив рішення на користь рейдера, досить складно, то несумлінність окремих суддів та недосконалість судової системи в цілому також є чинниками детермінації порушення права на підприємницьку діяльність в Україні.

Право на судовий захист в судовому процесі реалізується перш за все через право на позов. Для того, щоб він виконав цю важливу функцію, необхідно подати його до господарського суду для розгляду в передбаченому законом порядку, оскільки господарське судочинство ці питання вирішує тільки у порядку позовного провадження, за винятком справ про банкрутство. Всупереч численним проблемам і негараздам, притаманним реформаційним процесам, не тільки збереглася, а й набула подальшого поширення тенденція до збільшення числа спорів, вирішених господарськими судами. Це зумовлено не лише активізацією господарської діяльності в Україні, а й посиленням авторитету господарських судів у підприємницького загалу, який прагне вирішувати господарські конфлікти цивілізованим способом. У структурі вирішення спорів традиційно домінують види майнового характеру: спори про укладання, зміну та розірвання договорів; спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств або організацій; справи про банкрутство тощо [88, с. 17].

Слід також зазначити, що вітчизняний суб'єкт підприємницької діяльності постійно потерпає від неякісних послуг органів публічної влади. Особливо це стосується органів та посадових осіб державних контролюючих органів, місцевого самоврядування та інших контролюючих органів. Варто зауважити, що традиційно проведення перевірок суб'єктів господарювання в Україні мало під собою доволі складне правове підґрунтя, оскільки не існувало єдиного законодавчого акту, який би ефективно регулював порядок проведення перевірок та визначав відповідні уніфіковані процедури.

Діюча на сьогодні податкова система внаслідок нестабільності законодавства перешкоджає зусиллям суб'єктів підприємництва у розвитку виробництва і підвищенні ефективності їх діяльності. Викликає занепокоєння позиція окремих органів виконавчої влади та громадських організацій щодо ліквідації спрощеної системи оподаткування або перехід до самозайнятих осіб (без найманих працівників). Така позиція формується лише виходячи з окремих видів діяльності або окремих прикладів суб'єктів – “спрощенців” в частині мінімізації чи ухилення від сплати податків, але при цьому не враховується, що

подібні приклади можуть бути (що навіть більш вірогідніше) і при застосуванні загальної системи оподаткування. Проте, наслідком ліквідації спрощеної системи оподаткування стане скорочення значної кількості робочих місць на вже створених підприємствах та уповільнення розвитку підприємництва в цілому, що загрожує формуванню легального прошарку малого підприємництва.

Врегулювати проблемні питання, що на сьогодні виникають при застосуванні спрощеної системи оподаткування, на сьогодні можливо лише шляхом прийняття Закону про спрощену систему оподаткування або внесення змін до Податкового кодексу України. Адже, не випадково серед причин, які негативно впливають на стан реалізації конституційних прав суб'єктів підприємства на заняття підприємницькою діяльністю називають також «недосконалість організаційно-правових заходів щодо стягнення податків та інших обов'язкових платежів, який реально застосовується уповноваженими органами, необґрунтовано велику кількість документів щодо обов'язкового обліку та звітності; упереджені перевірки фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва» [14, с. 14].

У межах системи адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність, основні засади детермінації порушень права на зазначену діяльність мають бути розроблені на загальнотеоретичному рівні і сприйнятті галузями правової науки як єдині.

Проведені авторські дослідження дають підстави стверджувати, що до чинників, які зумовлюють порушення права на зайняття підприємницькою діяльністю належать:

- 1) недосконалість вітчизняного законодавства про систему оподаткування та адміністрування податкових платежів;
- 2) обтяжливість різних видів державного контролю за діяльністю суб'єктів підприємництва;
- 3) поширення правового нігілізму в суспільстві;
- 4) недоліки реєстраційно-дозвільних процедур для підприємців;
- 5) погіршення економічного становища населення;

б) недовіра суспільства до правоохоронних органів та судової системи. Таким чином, проведені наукові дослідження у царині причинно-наслідкового зв'язку між окремими елементами сучасного суспільно-економічного середовища та його впливу на стан розвитку підприємницької діяльності в Україні дають підстави стверджувати наступне. Причини і умови правопорушень проти підприємницької діяльності – це система негативних для відповідної суспільно-економічної формації соціальних явищ, детермінуючих правопорушення як свій наслідок і включених у систему соціально-правових протиріч суспільства.

Основні чинники детермінації порушення права на підприємницьку діяльність можна об'єднати у дві групи:

1). Загальні – до яких слід віднести ті фактори, які однаково впливають на правопорушення будь-якого виду: соціально – економічне, політичне становище в державі, поширення правового нігілізму, недоліки в роботі правоохоронних органів, недоліки законодавчого забезпечення дотримання прав та свобод людини і громадянина.

2). Спеціальні – тобто ті, що головним чином зумовлюють існування порушень права на зайняття підприємницькою діяльністю: недоліки реєстраційно-дозвільних процедур, обтяжливість державного контролю за діяльністю суб'єктів підприємництва (облік, звітність, перевірки), недосконалість податкової системи та законодавства, що її регулює, непрозорість інвестиційної та інноваційної діяльності малих і середніх підприємств, низький рівень розвинутої інфраструктури підтримки підприємництва.

Перспективами подальших досліджень основних елементів системи адміністративно-правового захисту та охорони права на підприємницьку діяльність є аналіз законодавчих повноважень державних органів законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування, державних контролюючих органів із спеціальним статусом, а також заходів запобігання порушенню права на підприємницьку діяльність.

2.2. Посилення функціональних повноважень суб'єктів адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність

Держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів, який, відповідно до вимог Конституції України поширюється на всіх суб'єктів господарювання [32]. Потреба захисту суб'єктивного права, виникає інтерес у зв'язку з існуючою у суспільстві протиправною поведінкою окремих суб'єктів.

Суть правового захисту та охорони у наукових публікаціях трактується неоднозначно. У попередній період суспільно-політичного розвитку України, переважала думка, що правовий захист включає видання правових норм, які встановлюють права та обов'язки, порядок їх здійснення та захисту, діяльність навіть самих суб'єктів зі здійснення своїх прав, а також діяльність спеціальних органів з попередження правопорушень та реалізації правових санкцій [38, с. 28].

За умов ринкової економіки під захистом та охороною прав суб'єктів реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю слід розуміти систему заходів (форм і способів діяльності), котрі здійснюються відповідно до закону як суб'єктом самостійно, так і через уповноважених осіб, і спрямованих на запобігання й усунення посягань на права суб'єктів, усунення перешкод по здійсненню цих прав, відновлення порушених прав і правового статусу та притягнення правопорушників до відповідальності.

Тобто, головним напрямом у справі протидії правопорушенням взагалі і адміністративним у сфері охорони права на підприємництво, зокрема, є запобіжна (профілактична) діяльність держави у особі уповноважених державних органів.

Запобіжна діяльність є свідомою та передбачає досягнення проміжної та кінцевої мети, що реалізується на всіх рівнях, враховуючи характер та ієрархію детермінант правопорушень у сфері підприємництва та здійснюється шляхом ліквідації або нейтралізації причин та умов правопорушень, а також стимулюванням правомірної, законослухняної поведінки.

У ст. 6 КУпАП, яка називається як «Запобігання адміністративним правопорушенням» наведено досить загальний перелік суб'єктів запобігання: «органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, громадські організації, трудові колективи [28].

На нашу думку, усіх суб'єктів запобіжної діяльності у сфері охорони права на підприємницьку діяльність можна умовно поділити на три групи: 1) ті, які безпосередньо займаються запобіганням посягань на права підприємців на індивідуальному рівні; 2) ті, які здійснюють профілактику в ході виконання своїх контрольних і правоохоронних функцій; 3) ті, які зайняті переважно керівництвом або координацією запобіжної діяльності.

До суб'єктів безпосереднього запобігання правопорушень будь-якого виду належать первинні утворення суспільства (сім'я, трудові та учбові колективи тощо), а також ті правоохоронні органи, для яких охорона порядку здійснення права на підприємницьку діяльність є основним завданням.

Виходячи з переліку адміністративних правопорушень у підприємницькій діяльності [28] та повноважень держаних органів, до суб'єктів застосування адміністративно-правових засобів запобігання посяганням на права підприємців варто віднести: органи Державної регуляторної служби, органи Антимонопольного комітету України, органи внутрішніх справ, прокуратура, суди (судді) тощо.

Центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері підприємництва є Державна регуляторна служба України, діяльність якої регулюються постановою КМ України від 20.08.2014 р. [66] та яка діє у відповідності до Положення про Державну регуляторну службу України [71].

До повноважень цього органу належить: 1) захист прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, порушених внаслідок дії регуляторних актів; 2) координація діяльності органів виконавчої влади, які видають ліцензії та здійснюють державну реєстрацію підприємництва; 3) здійснення методичного забезпечення діяльності цих органів з питань реєстрації; 4) забезпечення доступу

до реєстрів органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій на умовах, визначених КМ України; 5) здійснення у передбачених законом випадках, 6) ліцензування видів підприємницької діяльності; 7) забезпечення надання інформаційних, правових послуг та консультацій з питань державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, розвитку підприємництва; 8) організація контролю за додержанням установленого порядку ліцензування підприємницької діяльності та державної реєстрації підприємництва [66; 71].

Зважаючи на вимоги до об'єму даного виду наукових робіт (ВКР) автор має можливість лише згадати серед суб'єктів охорони права на підприємницьку діяльність органи: Антимонопольного комітету, внутрішніх справ (національна поліція, поліція охорони), прокуратури та ряду інших органів.

На нашу думку, доцільно звернути більшу увагу на таких суб'єктів адміністративно-правового запобігання порушенню права на підприємницьку діяльність як суди. Адже, відповідно до положень ст. 68 Конституції України суди покликані повно й ефективно використовувати можливості запобіжних впливів судових процесів у справах будь-якої категорії [32].

Профілактичний ефект діяльності суду пов'язаний, в першу чергу, з виконанням його основного завдання – здійснення правосуддя. Постановляючи справедливе та обґрунтоване рішення суд реалізує превентивну (попереджувальну) функцію. Крім того, суд повинен по кожній справі встановлювати причини та умови вчиненого правопорушення і вжити відповідних заходів щодо їх усунення.

Так, з'ясовуючи причини та умови вчинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності, суд виносить окрему ухвалу з вказівкою на недоліки в роботі того чи іншого державного органу, установи чи організації. Усуваючи ці об'єктивні причини, суд повинен мати можливість усунути їх наслідки у свідомості правопорушника, тобто повинен бути встановлений суворий контроль за виконанням керівниками підприємств, установ і організацій вимог закону, який зобов'язує їх вжити необхідні заходи до усунення недоліків, зазначених в

окремих ухвалах (постановах), а у випадку невиконання окремих ухвал або формального ставлення до усунення зазначених у них недоліків з боку окремих керівників притягувати їх до відповідальності за ст. 185-6 КУпАП [28].

Специфіка суду визначається його повноваженнями і місцем в системі правових стримувань і противаг. У свою чергу ефективність попереджувальної діяльності судів визначається наявністю правової бази і активною позицією самих суддів, їх етичним рівнем. З огляду на те, що запобігання правопорушенням різного виду – це багаторівнева система заходів, здійснювана різноманітними взаємозв'язаними суб'єктами, судова влада є самостійним суб'єктом профілактичного впливу. При цьому самостійна діяльність суду можлива на всіх етапах та рівнях попереджувальної роботи: у загальній організації, в запобіганні правопорушенням і безпосередньо в роботі по здійсненню правосуддя.

Аналіз функцій судової влади, її властивостей і ознак засвідчує предметний та ситуаційний характер судової влади, фактично означає, що вирішення правових мікроконфліктів та реакція на них охоплюють різні галузі права, всі сторони життя суспільства та держави, і процес розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних та справ про адміністративні правопорушення триває безперервно. У результаті багаточисельних комбінацій мікровпливів на рівні окремих осіб відбувається попереджувальний вплив на соціум в цілому, і на індивідуума, зокрема [77, с. 17].

До повноважень суду, відповідно до ч. 2 ст. 22 Закону України «Про судоустрій України» [62] віднесено розгляд справ про адміністративні правопорушення. Перелік адміністративних правопорушень щодо права на зайняття підприємницькою діяльністю, які підвідомчі судам, визначено ст. 221 КУпАП [28].

Звернувшись до адміністративних стягнень, що накладаються судами за вчинення правопорушень у галузі підприємницької діяльності, можна зробити висновок, що суди (судді), як суб'єкти запобігання порушенням права на зайняття підприємницькою діяльністю застосовують такі адміністративно-

правові засоби як: попередження, штраф, конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення тощо.

Крім того, одним з важливих і поширених засобів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності є визнання судом виданого державним або іншим органом незаконного акта недійсним (повністю або в частині). Забезпечення певного обсягу прав і свобод громадян, визначення меж втручання держави у сферу суб'єктивних можливостей особи, у сферу суб'єктивних інтересів є одним із суттєвих напрямків державно-правового впливу на суспільство.

У зв'язку з цим, цим набувають актуальності питання судового контролю адміністративних дій, який розглядається як один із важливих його елементів, за допомогою якого забезпечується своєчасність внесення коректив в управлінську діяльність, отримання інформації про реальний стан справ у сфері державного управління, виявлення порушень чинного законодавства та відхилень від установлених стандартів і правил, а також прийнятих управлінських рішень.

Крім того, захист від дій чи бездіяльності органів виконавчої влади, що здійснюють управлінську діяльність гарантовано ст. 55 Основного Закону України [32]. Судовий контроль за діяльністю органів державного управління здійснюється щодо законності їх дій, відповідності чинним нормам. Слід стверджувати, що всі дії і рішення, що зачіпають і порушують, права, і свободи громадян (за винятком прямо встановленого законом), підлягають судовому оскарженню. Таким чином, і Конституція України (ст. 55) [32] і Кодекс адміністративного судочинства України (ст. ст. 6, 48) [27] визначили єдиний механізм судового захисту для всіх без виключення громадян України, іноземців та осіб без громадянства тощо.

Закон наділяє громадянина правом звертатись із скаргою на дії (рішення), що порушують його права, і свободи або безпосередньо до суду, або у вищестоящу в порядку підлеглих інстанцію, тобто передбачає можливість вибору первинної дороги оскарження.

Вирішення більшості публічно-правових спорів принципово належить до компетенції загальних судів, деякі з таких спорів є компетенцією судів у цивільних справах. Це стосується можливого правового спору щодо розміру компенсації, яка сплачується у разі здійсненого в публічних інтересах примусового відчуження, а також компенсації чи відшкодування збитків чи шкоди.

За загальною схемою адміністративних проваджень позивачем, як правило, є громадянин, який заперечує проти дій адміністративного органу., хоча, може мати місце ситуація навпаки: позов адміністративного органу проти громадянина. І, нарешті, можливо, що сторонами у правовому спорі в суді виступають адміністративні органи. У такому разі відповідачем є той, проти кого спрямований позов. У більшості випадків, коли громадянин заперечує проти дій адміністративного органу, відповідачем завжди є орган, якої здійснив чи мав здійснити дію.

Законодавство і практика функціонування судової системи України свідчить, що судовий контроль здійснюється всіма ланками судової системи, у тому числі і судами загальної та господарської юрисдикції в межах встановленої для кожного виду судів компетенції, а також адміністративними судами. Контрольна діяльність суду за законністю актів і діями органів управління може стати необхідною при розгляді будь-якої справи, але сам контроль посідає особливе місце в системі гарантій забезпечення законності актів виконавчої влади [86, с. 9].

Слід зазначити, що судовий контроль щодо реалізації прав громадян на здійснення підприємницької діяльності є особливим видом діяльності судів різних юрисдикцій, який полягає у прямій або опосередкованій перевірці правомірності державно-управлінських рішень, який складає сутність справи або супроводжує розгляд і розв'язання окремих правових спорів і наслідком якого можуть бути відновлення порушеного режиму законності, забезпечення охорони суспільних відносин та поновлення порушених прав суб'єктів правовідносин.

Як висновок, слід зазначити, що невід'ємною ознакою, ланкою і компонентом організації попереджувальної діяльності у сфері адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність є взаємодія суб'єктів запобігання посяганням на право здійснення підприємницької діяльності, основними формами якої є: 1) спільний аналіз стану адміністративно-правової охорони прав підприємців; взаємний обмін інформацією про проведену роботу; 2) планування спільних заходів; 2) навчання формам і методам протидії адміністративним правопорушенням; 4) обмін позитивним досвідом роботи щодо попередження правопорушень.

Таким чином, до функції усіх суб'єктів запобігання порушенню права на підприємницьку діяльність, які закріплені відповідних нормативно-правових актах, необхідно доповнити наступними функціями: 1) розробка заходів запобігання правопорушень; 2) організація об'єктивного статистичного обліку, що відображає реальний стан правопорядку на території України; 3) системний аналіз статистичних даних про вчиненні правопорушення у сфері підприємницької діяльності; фінансування і матеріально-технічне забезпечення запобіжних заходів; 4) практична реалізація комплексних і цільових програм профілактики правопорушень; 5) аналіз стану профілактичної діяльності в цілому в державі та регіонах з метою визначення її ефективності та внесення необхідних корективів у профілактичну роботу; 6) роз'яснення норм законодавства з питань недопущення протиправної поведінки та відповідальності за вчинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

Сучасне адміністративне законодавство має забезпечувати можливість реалізації права особи на здійснення підприємницької діяльності, здійснювати захист прав та приватних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, а розвиток адміністративного законодавства має бути спрямований на удосконалення його системи та структури на основі законів, а не підзаконних нормативних актів. [63, с. 13].

2.3. Удосконалення заходів запобігання порушенню та забезпечення охорони права на підприємницьку діяльність

Запобігання адміністративних правопорушень полягає у застосуванні заходів адміністративно-правового впливу з метою усунення чинників детермінації правопорушень, нейтралізації адміністративної деліктності як соціального явища, забезпечення прав та свобод громадян. Комплексність заходів запобігання передбачає органічне поєднання стратегічних і тактичних заходів та інших заходів, що здійснюються у різних соціальних сферах різними суб'єктами, з визначенням пріоритету профілактичних заходів.

У відповідності до положень Рекомендацій парламентських слухань на тему: «Розвиток підприємництва в Україні та підтримка малого і середнього бізнесу» 2016 року, виконавча влада, реалізуючи призначення демократичної, соціальної правової держави повинна забезпечувати: 1) створення умов для реалізації прав і свобод громадян, а також надання їм широкого кола управлінських повноважень; 2) мінімізацію свого втручання в життєзабезпечення громадян; 3) реформування місцевих органів виконавчої влади з метою підвищення ефективності здійснення державної політики уряду на територіальному рівні та спрямування їх діяльності на забезпечення реалізації прав і свобод громадян, розширення видів державних (управлінських) послуг та підвищення їх якості; 4) створення умов для розвитку відкритого громадянського суспільства, захист прав людини [73].

Здійснений аналіз науково-публіцистичної літератури та статистичних показників дає підстави припустити, що суспільство вимагає від органів публічного управління забезпечити засобами адміністративного права у сфері господарювання: 1) утвердження прозорих адміністративно-правових засад здійснення господарської діяльності; 2) мінімізації втручання суб'єктів публічного управління у діяльність суб'єктів господарювання; 3) зниження переліку діяльності, яка підлягає ліцензуванню та патентуванню; 4) забезпечення дотримання всіма суб'єктами господарювання, в тому числі державними,

антимонопольного законодавства; 5) зменшення податкового навантаження на суб'єктів підприємництва; 6) забезпечення суб'єктами господарювання дотримання екологічного законодавства; 7) забезпечення невідворотності покарання тих фізичних і юридичних осіб, які порушують антимонопольне та екологічне законодавство та ухиляються від сплати податків та обов'язкових соціальних платежів; 8) викорінення корупції серед суб'єктів владних повноважень; 9) забезпечення рівної та справедливої системи судочинства.

Тобто, забезпечення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання є провідним напрямком галузі адміністративного права з ринковою економікою. А проблемою для підприємців є правильний вибір та ефективне використання передбачених законодавством засобів захисту – тих правових засобів, за допомогою яких можна запобігти, припинити, усунути порушення прав.

З огляду на те, що адміністративні методи протидії правопорушенням знаходять своє практичне втілення через конкретні адміністративно-правові заходи, можна стверджувати, що останні виражають примусову волю держави. Особливістю цих методів правової охорони здійснення підприємницької діяльності є застосування за дорученням держави, тобто офіційно, а також у встановленому порядку. Вони відповідають певним вимогам, а саме: 1) мати здатність забезпечувати реалізацію правозахисних впливів; 2) бути різними і пристосованими до широкого використання; 3) бути реальними і гнучкими.

Виділяють дві групи методів, а саме: 1) методи функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють адміністративно-правовий захист громадян; 2) методи забезпечення реалізації правозахисних цілей і функцій. Перші методи охоплюють способи, прийоми, дії осіб, органів і посадовців, які залучені до процесу управлінсько-правового захисту, які пов'язані з підготовкою та реалізацією правозахисних рішень, а також здійснення організаційної правозахисної діяльності. Методи першої групи передбачають використання наступних способів і прийомів дій: 1) вивчення конкретних ситуацій на місцях, на керованих об'єктах, теоретичне усвідомлення правозахисної проблеми; 2) ознайомлення з наявним досвідом вирішення

подібного завдання; складання інформаційних записок, доповідей і довідок; 3) аналіз статистичних матеріалів; 4) обґрунтування різних альтернатив вирішення проблеми. Друга група методів пов'язана із правовою і управлінсько-захисною діяльністю: 1) методи роботи з інформацією; 2) методи правотворчої, оперативно-виконавчої і правоохоронної діяльності; 3) методи підготовки і проведення організаційних заходів, 4) методи відбору і розвитку управлінських кадрів тощо [86].

Адміністративно-правовий захист – це взаємодія людей, тому у ньому важливе значення належить прийомам, способам, операціям стимулювання, активізації і направлення діяльності громадянина зі сторони державних органів і посадових осіб. З цієї точки зору методи забезпечення реалізації правозахисних цілей і функцій можна поділити на морально-етичні, соціально-політичні, економічні і адміністративні [85].

Універсальними методами захисту прав і свобод громадян, які використовуються в усіх галузях та сферах, на всіх її рівнях, а в багатьох випадках визначають зміст та конкретний прояв інших методів, є переконання та примус. Ці методи найпоширеніше відбиваються через механізм прав та обов'язків, підкреслюють особливості відносин влади і підпорядкування.

Загалом, питання щодо системи заходів запобігання адміністративним правопорушенням є досить дискусійним у адміністративно-правовій науці та здебільшого розглядаються науковцями у рамках дослідження адміністративного примусу, який у системі методів державного управління має найбільшу питому вагу, оскільки йому притаманні висока мобільність і здатність адаптуватися до конкретних умов й потреб держави. Заходи адміністративного примусу використовуються для обслуговування багатьох комплексних галузей права [33, с. 19], зокрема, податкового, адміністративного, фінансового.

Як слушно зауважує В. К. Колпаков, у повсякденному житті громадяни, як правило стикаються з адміністративно-запобіжними заходами, які застосовуються правоохоронними органами, державними інспекціями, контрольно-ревізійними службами та іншими, уповноваженими на те

державою структурами. Іншими словами, профілактику правопорушень слід розглядати в комплексі як попередження будь-яких порушень правових норм. Причому, бажаного результату в цій діяльності можна досягти лише за умови, що в ній беруть участь всі суспільні інституції, всі ланки державного механізму, тобто профілактика правопорушень розглядається як важлива соціальна функція [30, с. 79].

Залежно від характеру впливу суб'єкта на об'єкт управління необхідно розрізняти методи: прямого (адміністративні) та непрямого впливу. Перші – це методи захисту прав і свобод громадян, що полягають у прямому односторонньому владному впливі на об'єкти управління, за умови обов'язковості виконання винесених рішень. Другі характеризуються застосуванням опосередкованого впливу на об'єкти через створення механізмів стимулювання та зацікавленості. Поряд з цими методами існують і спеціальні методи захисту прав і свобод громадян. До них належать методи нагляду, прямого або непрямого впливу, регулювання.

Одним з найважливіших способів взаємодії між громадянином і державою є державна реєстрація, яка насамперед, розглядається як акт визнання визначених подій і фактів у державно-організованому суспільстві, встановлення статусу, що дозволяє стати суб'єктом конкретного кола правовідносин. У той же час державна реєстрація, якщо її розуміти як імператив адміністративно-правової природи, є систематизуючим способом державно правового впливу на ту або іншу сукупність суспільних відносин, спрямованих на запобігання збитків і правопорушень [5, с. 16].

Чинне адміністративне законодавство, у тому числі й реєстраційне, ще є недостатньо ефективним для належного захисту суб'єктами підприємницької діяльності своїх прав. Стосовно до реєстраційних правовідносин можна виділити такі все ще розповсюджені сьогодні прогалини, як недостатня регламентація законодавцем списку необхідних для реєстрації документів, двозначність у формулюванні підстав для відмовлення, надання органам реєстрації необґрунтовано широких

повноважень у ході правової експертизи наданих документів. Законодавчі новели стосовно державної реєстрації пов'язані лише з перетворенням самого органу державної реєстрації, а саме започаткуванням існування такого спеціалізованого державного інституту, як інститут державних реєстраторів. Незмінною залишилася процедура державної реєстрації, а саме: терміни державної реєстрації, порядок подання документів і ухвалення рішення [35, с. 18].

Створенню належних правових умов для налагодження паритетних стосунків між контролюючими органами та суб'єктами господарювання, а відтак дозволить зменшити рівень державного втручання в підприємницьку діяльність зменшити рівень державного втручання в підприємницьку діяльність буде сприяти неухильне дотримання вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [67], яким визначено гарантії захисту інтересів суб'єктів господарювання у ході перевірок.

У науковій літературі залежно від особливостей суб'єкта застосування заходів примусового характеру до правопорушника розрізняють два основних методи захисту прав і свобод громадян – юрисдикційний і не юрисдикційний. Юрисдикційним методом захисту є діяльність органів державної влади, здійснювана у рамках встановлених законом процедур, результатом якої є рішення по суті. Цей метод поділяють на судові і не судові форми захисту [86].

Судовий метод захисту прав людини найбільш пристосований для всебічного та об'єктивного виявлення обставин і причин виникнення спорів, вчинення адміністративних правопорушень, тобто для встановлення істини у справах, що розглядаються судами, і дозволяє на основі цього правильно застосовувати норми матеріального права, вірно вирішувати справи по суті. Саме тому, одним з найважливіших засобів захисту прав і свобод людини у сфері виконавчої влади є судовий контроль. Загалом, для юридичної науки проблематика судового контролю та нагляду як способу забезпечення прав і

свобод людини і громадянина є традиційною. Зокрема, широко обговорювались питання про розширення судового контролю.

Разом з тим мало дослідженим залишилося питання судового контролю як адміністративно-правового засобу захисту прав людини. Суди здійснюють функцію судового контролю за діяльністю органів виконавчої влади щодо громадян й інших суб'єктів правовідносин, які виникають у сфері виконавчої та розпорядчої діяльності вказаних органів. Вирішуючи загальні завдання забезпечення законності діяльності державної влади, органи судової влади взаємодіють з органами виконавчої влади, здійснюючи судовий контроль.

У межах судової системи створюються оптимальні умови для здійснення неупередженого та ефективного контролю щодо державного управління, а саме контролю за його законністю. Судовий контроль щодо забезпечення законності державного управління виступає необхідною умовою ефективності юрисдикційної діяльності суду в справах, які пов'язані з перевіркою законності діяльності відповідних органів та посадових осіб.

Залежно від різновиду судової юрисдикції можна виокремити такі види судового контролю: 1) загальний судовий контроль, або контроль з боку загальних судів під час розгляду кримінальних, цивільних та адміністративних справ; 2) спеціалізований судовий контроль, або контроль з боку спеціалізованих (адміністративних і господарських) судів; 3) конституційний судовий контроль, або контроль з боку Конституційного Суду [3, с. 22].

Сфери контролюючого впливу судової влади і адміністративних органів відрізняються за різнотипними завданнями, що стоять перед ними. Якщо судовий контроль – це складова частина відправлення правосуддя в суді, то адміністративний контроль – функція управління. Сфера, яка контролюється судом, обмежується питаннями законності діяльності органів державного управління. Контроль як управлінська функція спрямований передусім на спостереження за «відповідністю діяльності підконтрольного

об'єкта тим приписам, які він (об'єкт) отримав від керівної ланки (органу, посадової особи)» [14, с. 59].

Отже, пріоритетними заходами адміністративно-правового забезпечення запобігання порушенню права на підприємницьку діяльність є:

- 1) завершення реформування судової системи з метою покращення захисту від порушень чинного законодавства з боку як держави, так і суб'єктів підприємництва;
- 2) запровадження інституту незалежної кримінологічної (антикорупційної) експертизи актів виконавчої і судової влади, місцевого самоврядування;
- 3) забезпечення прозорості та дієвості процесу боротьби з рейдерськими атаками на суб'єктів господарювання;
- 4) впровадження механізмів відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за наслідки їхніх рішень та дій в економічній сфері, невиправдане втручання в діяльність бізнесу та приватних осіб;
- 5) забезпечення систематизації законодавства з питань підприємництва з метою підвищення ефективності правового регулювання підприємницьких відносин, що виникають між суб'єктами підприємницької діяльності, між ними та державою, між суб'єктом підприємницької діяльності та іншими суб'єктами майнових відносин;
- 6) нормативно-правове врегулювання механізму контролю з боку всеукраїнських об'єднань роботодавців і підприємців над розробкою, прийняттям та виконанням рішень органів державної влади усіх рівнів, обов'язкового систематичного залучення цих об'єднань органами законодавчої та виконавчої влади до вироблення рішень, які знаходяться в рамках їхньої компетенції;
- 6) підтримка єдиного правового поля та забезпечення прозорих умов у сферах дозвільної системи та ліцензування;
- 7) запровадження електронної реєстрації на базі найсучасніших інформаційних технологій, розширення можливості безперешкодного отримання актуальної інформації як про національних суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У ВКР розглянуто проблеми ретроспективного стану адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність в Україні та обґрунтовано викладені нижче основні положення, висновки і рекомендації.

1. Охорона права людини на підприємницьку діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це визнана та гарантована вітчизняним законодавством можливість певної поведінки людини і громадянина в сфері виробництва з метою одержання прибутку. Визначено, що адміністративно-правове регулювання засобів охорони підприємницької діяльності повинно опосередковується чотирма основними напрямками: 1) забезпечення легалізації діяльності підприємців; 2) регулювання відносин між суб'єктами підприємницької діяльності та органами публічної влади; 3) формування партнерських відносин між підприємцями та фінансово-кредитними установами щодо залучення додаткових коштів для забезпечення стійкості власної діяльності; 4) регулювання відносин підприємців з іншими учасниками господарських відносин. Установлено, що відсутність стратегії охорони права на підприємництво знижує дієвість багатьох захисних бар'єрів, наявних у нормативно-правових актах України.

2. Встановлено, що адміністративно-правова охорона права право на зайняття підприємницькою діяльністю частково забезпечується КУпАП по напрямках: Недобросовісна конкуренція (ст. 164-3); Зловживання монопольним становищем на ринку (ст. 166-1); Неправомірні угоди між підприємцями (ст. 166-2); Дискримінація підприємців органами влади і управління (ст. 166-3); Порухення порядку видачі документа дозвільного характеру (ст. 166-10) тощо. Пропонується запровадження адміністративної відповідальності за порушення конституційного права особи на зайняття підприємницькою діяльністю шляхом об'єднання адміністративних проступків, передбачених ст. ст. 164-3, 166-1, 166-2, 166-3, 166-10 КУпАП в одну норму, оскільки діяння, які їх утворюють можна узагальнити поняттям

«порушення права на заняття підприємницькою діяльністю».

3. Під шкідливими наслідками порушення права на підприємницьку діяльність пропонується розуміти спричинені адміністративним проступком негативні зміни в порядку реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю, що захищається адміністративно-деліктним законом і які знайшли зовнішній вираз у порушенні конституційного права особи.

4. Визначено соціальнщ-економічні причини виникнення правопорушень у сфері підприємницької діяльності. Серед яких: 1) реформи, що проводяться, не завжди відповідають рівневі розвитку підприємництва; 2) унаслідок домінування умов трансформаційних процесів в економіці відбувається надмірне збільшення невизначеності підприємницької діяльності; 3) недосконалість інституційного середовища підприємництва призводить до негативного обмеження свободи підприємницької діяльності.

5. Встановлено, що провадження у справах про адміністративні проступки – це комплекс взаємопов’язаних та взаємообумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, повне і об’єктивне з’ясування обставин кожної справи, вирішення її у точній відповідності до законодавства, які здійснюються спеціально уповноваженими органами або посадовими особами державних органів з метою охорони прав й законних інтересів громадян, юридичних осіб, їх власності, конституційного ладу України, встановленого правопорядку.

6. Визначено ознаками притаманними провадженню у справах про порушення права на зайняття підприємницької діяльності є : 1) провадження виникає у зв'язку із вчиненням адміністративного делікту (проступку); 2) коло суб'єктів, уповноважених здійснювати адміністративно-юрисдикційне провадження чітко визначено КУпАП, з урахуванням підвідомчості їхня довільна заміна неприпустима; 3) лише у рамках даного провадження застосовується адміністративне стягнення у виді штрафу; 4) процедурі провадження притаманна: оперативність, економічність, активність правозастосовчих органів, простота, строковість; 5) актами, що

супроводжують кожну стадію даного провадження є: протокол, постанова про накладення стягнення.

7. Пропонується основні чинники детермінації порушення права на підприємницьку діяльність об'єднати у дві групи: 1) загальні – до яких слід віднести ті фактори, які однаково впливають на правопорушення будь-якого виду: соціально–економічне, політичне становище в державі, поширення правового нігілізму, недоліки в роботі правоохоронних органів, недоліки законодавчого забезпечення дотримання прав та свобод людини; 2) спеціальні – тобто ті, що головним чином зумовлюють існування порушень права на зайняття підприємницькою діяльністю: недоліки реєстраційно-дозвільних процедур, обтяжливість державного контролю, недосконалість податкової системи, непрозорість інвестиційної та інноваційної діяльності малих і середніх підприємств, низький рівень розвинутої інфраструктури підтримки підприємництва.

8. Визначено невід'ємним компонентом організації попереджувальної діяльності у сфері адміністративно-правової охорони права на підприємницьку діяльність є взаємодія підприємців із суб'єктами владних повноважень у таких формах: 1) спільний аналіз стану адміністративно-правової охорони прав підприємців; взаємний обмін інформацією про проведену роботу; 2) планування спільних заходів; 3) навчання формам і методам протидії адміністративним правопорушенням; 4) обмін позитивним досвідом роботи щодо попередження правопорушень. Запропоновано функції усіх суб'єктів запобігання порушенню права на підприємницьку діяльність, які закріплені відповідних нормативно-правових актах, необхідно доповнити наступними функціями: 1) розробка заходів запобігання правопорушень; 2) організація об'єктивного статистичного обліку, що відображає реальний стан правопорядку на території України; 3) системний аналіз статистичних даних про вчиненні правопорушення у сфері підприємницької діяльності; фінансування і матеріально-технічне забезпечення запобіжних заходів; 4) практична реалізація комплексних і цільових програм профілактики правопорушень; 5) аналіз стану профілактичної діяльності в

цілому в державі та регіонах з метою визначення її ефективності та внесення необхідних корективів у профілактичну роботу; б) роз'яснення норм законодавства з питань недопущення протиправної поведінки та відповідальності за вчинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності.

9. Визначені заходи запобігання порушенню права на підприємницьку діяльність, серед яких пріоритетними є: 1) завершення реформування судової системи 2) запровадження інституту незалежної антикорупційної експертизи актів виконавчої, судової влади та місцевого самоврядування; 3) забезпечення дієвості процесу боротьби з рейдерством; 4) впровадження механізмів відповідальності посадових осіб за невиправдане втручання в діяльність суб'єктів підприємництва; 5) врегулювання механізму контролю з боку об'єднань роботодавців і підприємців та громадських об'єднань над розробкою, прийняттям та виконанням рішень органів державної влади усіх рівнів; б) запровадження діджиталізації на базі найсучасніших інформаційних технологій з метою розширення можливості отримання актуальної інформації про суб'єктів господарювання; 7) визначення вичерпного переліку документів дозвільного характеру, передбачених законами, що унеможливить зобов'язання суб'єктів господарювання отримувати дозволи, запроваджені підзаконними актами тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
2. Адміністративне право України: [підручник] / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко [та ін.] – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 502 с.
3. Адміністративне судочинство України: [підручник] / за заг. ред. проф. Коломоєць Т.О.– К.: «Істина», 2008. – 256 с.
4. Актуальні проблеми права і державної політики у сфері підприємницької діяльності в Україні: [збірник. наук. праць / наук. ред. Варналій З.С. та ін.]. – Київ, 2004. – 132 с.
5. Баб'як М.М. Розвиток малого і середнього підприємництва у регіоні // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 12. – С. 77–83.
6. Бевзенко В.М. Поняття та ознаки державного регулювання / В. М. Бевзенко // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 11. – С. 106–110.
7. Бородін І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : моногр. / І. Л. Бородін. – Херсон.: Олді-плюс, 2013. – 218 с.
8. Бусек Ю. Малі та середні підприємства: політика управління / Ю.Бусек // Проблеми теорії та практики управління. – 2012. – № 2.– С. 64–70.
9. Вакуленко Т. О. Відповідність окремих положень КУпАП вимогам Конвенції про захист прав і основних свобод людини / Т. О. Вакуленко, О. В. Соловйов // Право України. – 2008. – № 2. – С. 36 – 39.
10. Виконавча влада і адміністративне право : [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. – К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.
11. Гальченко В. В. Розвиток малого та середнього бізнесу в Україні // Вісник Державної фіскальної служби України. – 2017. – № 1. – С. 23–28.
12. Голосніченко І. П. Адміністративне право України: навч. посіб. / І. П. Голосніченко. – К.: «Наукова думка», 2009. – 219 с.

13.Голосніченко І. Проблеми кодифікації норм, що встановлюють адміністративну відповідальність / І. Голосніченко // Право України. – 2012. – № 10. – С. 20 – 24.

14.Голосніченко І. П. Перспективні положення кодифікації норм правового інституту адміністративної відповідальності / І.П. Голосніченко // Право України. – 2012. – № 7. – С. 60 – 63.

15. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст.144.

16.Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014. №385. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

17.Декларація прав людини і громадянина : проголошена Національними зборами Франції 1789 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internetrights.org.ua>.

18.Дудоров О. О. Злочини у сфері підприємництва: [навчальний посібник] / За ред. Хавронюка М. І. / О. О. Дудоров, М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – Київ: Атіка, 2001. – 608 с.

19.Єрмакович С. Державна підтримка малого бізнесу в Україні // Проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. – 2011. – № 4. – С. 25–37.

20.Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>

21.Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / За ред. О. Л. Жуковської. – К. : ЗАТ “ВІПОЛ”, 2004. – 960 с.

22.Європейська конвенція про облаштування і підприємництво від 13 грудня 1995 ETS № 019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dealers.ligazakon.ua>.

23. Загальна декларація прав людини : резолюція Генеральної Асамблеї ООН (PES/217 A) від 10 грудня 1948 року // Урядовий кур'єр. – 10.12.2008 р. – № 232.

24. Клим О.В. Адміністративно-правове регулювання підприємництва в Україні / О.В. Клим // Право і суспільство, 2018. №4 – С. 19-26.

25. Ковальова М.В. Правові режими підприємницької діяльності в Україні / М.В. Ковальова // Право України, 2016. №7 – С. 19-26.

26. Когут О.В. Напрями удосконалення законодавчого регулювання адміністративних стягнень / О.В. Когут // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2 (22). – С. 291 – 296.

27. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747 – IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36; №37. – Ст.446.

28. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. – К. : Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 781 с.

29. Коломоець Т.О. Щодо питання ефективності адміністративних штрафів / Т.О. Коломієць // Право України. – 2011. – № 2. – С. 31 – 34.

30. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен [монографія] / В. К. Колпаков // НАВС України. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

31. Комзюк А. Адміністративний примус: деякі загальні проблеми дослідження та правового регулювання в контексті забезпечення прав людини / А. Комзюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.lawyer.org.ua>.

32. Конституція України з порівняльним викладом статей, змінених конституційною реформою / Упорядник Є.О. Ковальчук.– Харків: Бурун Книга, 2006. – 72 с.

33. Коростей В.І. Трансформація правового регулювання господарської діяльності суб'єктів економіки: Короткий курс лекцій / В.І. Коростей. – К.: КНЕУ, 2014. – 255 с.

34. Короткевич О.В. Потенційні ризики зниження податкового навантаження в умовах запровадження Податкового кодексу України / О. В. Короткевич // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 6. – С. 25–29.

35. Крисоватий А. Правовий захист підприємництва в Україні: Навч. посібник / А. Крисоватий, – Тернопіль: Карт-бланш, 2014. – 331 с.

36. Лаврін О. Захист прав суб'єктів господарювання, його форми та способи / О. Лаврін // Підприємництво, господарство та право. – 2002. – № 11 – С. 59.

37. Лазур Я. В. Методи адміністративно-правового захисту прав і свобод громадян у сфері державного управління / Я. В. Лазур // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 201 – 207.

38. Ластовецький А. Право на підприємницьку діяльність у ракурсі становлення інституту державно-правової охорони конституційних прав і свобод громадян / А. Ластовецький // Право України. – 2004. – № 2. – С. 26–29.

39. Лук'янець Д. М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання [Текст] : монографія / Д. М. Лук'янець. – Суми : Університетська книга, 2006. – 367 с.

40. Лавриненко Р. Фінансування малого та середнього бізнесу в Україні // Фінанси України. – 2014. – № 2. – С. 76– 81.

41. Ляпіна К. Національна програма розвитку малого підприємництва : Очікування. Проблеми. Перспективи. – К.: Ін-т конкурентного суспільства, 2016. – 159 с.

42. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Р.С. Мельника. – К.: Ваіте, 2014. – 376 с.

43. Моніторинг та спрощення регуляторного середовища для малого і середнього бізнесу: аналіт. звіт / О. В. Літвінов, О. М. Андреев, Н. М. Літвінова та ін.; за заг. ред. О.В. Літвінова – К.: Мапа, 2014. – 252 с.

44. Наумова Л. Розвиток малого і середнього підприємництва як фактор фінансової стабілізації в державі // Фінанси України. – 2013. – № 11. – С. 24–29.

45. Ославський О. До питання необхідності здійснення адміністративної реформи в Україні / О. Ославський // Право України. – 2014. – № 9. – С. 40 – 48.

46. Політико-правове регулювання підприємництва в Україні: теорія і практика; за ред. Варналія З.С. – К.: Знання України, 2005. – 380 с.

47. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту : монограф. \ кол. авт.; за заг. ред. В. Б. Аверянова. – К. : Ліра ЛТД, 2008. – 588 с.

48. План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 615. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>

49. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI//Відомості Верховної Ради України 2011. – № 13–17. – Ст.112.

50. План заходів з реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: Розпорядженням КМ України від 10.05.2018 р. № 292. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>

51. Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 26.11.2015, № 835-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 34 – 32. – Ст. 263.

52. Про національну програму сприяння малого підприємництва: Закон України від 21 грудня 2000 р. № 2157- III (в редакції від 24.06.2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 7 . – Ст.35.

53.Про схвалення стратегії розвитку малого та середнього підприємництва на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 504. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KMD92024.html

54.Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України зі змінами від 02.08.2018 р. №2481-III // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 10. – Ст.30.

55.Про затвердження Європейської хартії малих підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – Ст. 483.

56.Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності [Електронний ресурс]: Указ Президента від 13.09.2017 р. № 816. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>

57.Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 228I [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2

58.Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV // (в редакції від 01.08.2018 р.) Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 31. – Ст.268.

59.Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001р. № 2664-III // (в редакції від 01.08.2018 р.) Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 31. – Ст.269.

60.Про особисте селянське господарство: Закон України від 7 лютого 2003 р. № 345-XII. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

61.Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 22.12. 2018. №1801- VII. Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4282-17>.

62.Про судоустрій України: Закон України від 15.11.2011 р. № 4025-VI.
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

63.Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160-IV // (поточна редакція 26.11.2016) Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 39. – Ст.79.

64.Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб: Закон України (в редакції закону України від 15 грудня 2015 № 3205-IV) // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 14. – Ст.118.

65.Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2012_03_22/T124618.html

66.Про Державну регуляторну службу України [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 371. – Режим доступу: <http://www.gov.ua/documents/14644.html>

67.Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України в редакції 08.08.2018 р Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>

68.Про схвалення Стратегії податкового компромісу у сфері підприємницької діяльності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.07.2017 р. №348І [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2

69.Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України (в редакції Закону України від 22 грудня 2011 № 4212–XII) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 32–33. – Ст.413.

70.Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. №222 // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №23. – Ст.158.

71. Положення про державну регуляторну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014. № 371. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=887-12>. – втратив чинність.

72. Про фермерське господарство: Закон України від 9 червня 2003 р. № 973-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

73. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Розвиток підприємництва в Україні та підтримка малого і середнього бізнесу», затверджені постановою Верховної Ради України від 13 квітня 2016 р. № 1090-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>

74. Рейтинг «Ведення бізнесу»: схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1406. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170142.html

75. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170142.html

76. Статистичні дані щодо державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.derzhreestr.gov.ua/show/102>

77. Прутська О. Історичний досвід розвитку підприємництва в Україні // Економіка, фінанси, право. – № 9. – 2002. – С. 11.

78. Ржепецька К. М. Судовий контроль як адміністративно-правовий засіб захисту прав і свобод людини / К. М. Ржепецька // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 364–368.

79. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю [Текст] : навчальний посібник / Л. А. Савченко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 504 с.

80. Солом'яний В. Р. Становлення підприємницького законодавства в Україні та деякі питання його вдосконалення / В. Р. Солом'яний // Наукові записки. – Т. 20. – 2017. – С. 137–143.

81. Усенко Р.А. Фінансові санкції за адміністративним законодавством України : монографія. – К.: Дакор, 2007. – 168 с.
82. Федоров І.О. Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України [Текст] : монографія / І. О. Федоров. – Запоріжжя. 2006. – 144 с.
83. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07 грудня 2000 р. ETS № 994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
84. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003р. № 436-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст.356. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
85. Юлдашев О. Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні : монографія / О. Х. Юлдашев. – К. : МАУП, 2015. – 336 с.
86. Юрченко Ю. Оцінка регуляторного впливу – сучасний інструмент розробки нормативних актів / Ю. Юрченко // Вісник Центру комерційного права. – 2012. – № 37. – С. 6–10.
87. Юридична енциклопедія : В 6 т. / За ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 1. А-Г. – 672 с. – С. 51.